

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Bakalářská práce

LANDART - SIDE SPECIFIC NA TÉMA
„VNITŘNÍ HLAS”

Hedvika Matějčková

Plzeň 2022

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Katedra výtvarného umění

Studijní program: Výtvarná umění

Studijní obor: Sochařství

Specializace: Socha a prostor

Vedoucí práce: doc.MgA. Benedikt Tolar

Katedra výtvarného umění

Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Západočeská univerzita v Plzni

Bakalářská práce

**LANDART - SIDE SPECIFIC NA TÉMA
„VNITŘNÍ HLAS”**

Hedvika Matějčková

Plzeň 2022

vložené zadání

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně
a použila jen uvedené prameny a literatury.

V Plzni, duben 2022

.....
podpis autorky

Děkuji

Všem, kteří mě podporovali a podíleli se na celém procesu tvorby, a byli mi oporou a podporou, když bylo třeba.

*Především mému vedoucímu práce doc. MgA. Benediktu Tolarovi,
za podporu, trpělivost, všechny rady a za důkaz toho, že fyzikální zákony nejsou překážkou, a že
konzultační hodiny nemají zavírací dobu.*

*Tatínkovi za trpělivost a pomoc se vším, na co fyzicky nestačím, i když mu to někdy nedává smysl. Mé
rodině a přátelům, za pomoc, rady a podporu. Kovářským mistrům Václavu Soukupovi a Vojtěchu
Simínovi a panu Milanovi Veselému za pomoc s realizací v jejich řemeslech.*

OBSAH

1. Úvod.....	7
2. Téma a důvod jeho volby, proces, cíl práce.....	8
3. Historie místa	10
4. Proces tvorby.....	11
5. Přínos díla v rámci lokace.....	13
6. Resume.....	14
7. Seznam příloh.....	15
8. Přílohy.....	16
8. Seznam použitých zdrojů.....	37

Úvod

Má dosavadní výtvarná činnost

Tvorba nebo jakékoliv výtvarné vyjádření jsou již dlouho cestou, jak se snažím komunikovat a ventilovat svoje vnitřní pocity. K lásce ke všemu, od čeho se dalo zašpinit nebo nějak kreativně zneužít, se časem přidalo i nadšení pro historii. Následně z této kombinace vyplynulo i mé středoškolské studium, kde jsem studovala restaurátorství a konzervátorství. V rámci studia se mi do rukou dostala hlína, sádra, pískovec, umělý kámen...

Stále jsem však pracovala na kopiích nebo doplňování a opravování prací někoho jiného. Ve volných chvílích jsem se snažila o vlastní tvorbu, která byla ovlivněna osobními pocity, nebo pro mě nově objevenými osobnostmi sochařského světa jako byli Constantin Brancusi, Alberto Giacometti, Camille Claudel nebo Richard Teschner. Po objevení těchto osobností jsem tíhla k figurálnímu vyjádření, metamorfóze člověka a zvířat. Fascinovaly mě kontrasty a odvrácené strany krásných věcí jako byli panenky, hračky a například balet. Na toto téma jsem zpracovala svou maturitní práci, ve které jsem se zabývala problematikou baletu a jeho dopadu na lidské tělo a loutkou, jako symbolem manipulace. Šlo o soubor reliéfů, grafik a funkční loutky. Tento projekt mě utvrdil v tom, že chci dále pokračovat ve volné tvorbě.

Následující studium v ateliéru Socha a prostor mi dalo svobodu tvořit co chci, jak chci, z čeho chci. Má tvorba je vždy spjata s emocemi, osobním příběhem nebo spojením. Nechci oslovovat masy, nutit diváky do něčeho, co mě osobně přijde vhodné. Baví mě nenásilným způsobem ponouknout člověka přemýšlet nebo vzpomínat. Stejně nenásilně volím i materiály, za roky studia na FDULS jsem se věnovala materiálům jako dřevo, kov, sklo, dekorační cukr apod. Vždy šlo jen o jediné, zvolit materiál, který nebude agresivní nebo závadný přírodě, a tuto myšlenku bych chtěla dodržet i ve své bakalářské práci.

Svou práci na Kotrbaté skále bych chtěla dát impuls obyvatelům svého rodiště, aby se více začali zajímat o okolí svého domova a jeho historii.

Kapitola Přínos díla v rámci lokace je primárně osobní zamyšlení ovlivněno emocemi a nechci, aby bylo bráno jako nevhodné v rámci textu, ale považuji za vhodné ho zde napsat, v souvislosti s událostmi, co mne potkaly. Proto je poslední kapitola psaná kurzívou, aby bylo vše znatelně odděleno.

Téma a důvod jeho volby, proces, cíl práce

Téma

Můj vnitřní hlas pro mne znamená domov. Místo kam se vracím, které znám a je mi blízké. Malá neprůjezdná vesnice ve Středočeském kraji. Ostrovské okolí bylo světem mého dětství. Každý rybník nebo chalupa má svůj příběh, každý zná každého. Ale o jednom místě už málokdo ví nebo se o něj nikdo nezajímá, i když pro mne osobně je krásné a tajemné.

Proto jsem se ve své bakalářské práci rozhodla věnovat místu, které znám z dětství. Kotrbatá skála je místem, o kterém paradoxně ví už jen velice málo lidí, píše paradoxně, protože v době největší slávy byla zdrojem obživy a profitu pro spoustu obyvatel vsi. Jde již o zaniklý lom na žulu/diorit, který už 100 let leží ladem. Průrva je zaplavena, na mohylách odštěpovaného kamene roste mech, rostou zde nálety a divoké petrklíče, v dříve funkčním prostředí, kde muži manuálně těžili kámen, aby uživilí své rodiny. K místu, které je dávno opuštěno a často úplně zapomenuto, se váže několik příběhů a legend. Jednou z nich jsem se rozhodla inspirovat a připomenout svou prací neštěstí, které se zde událo a dnes se víceméně předává jen ústně. Doufám, že se i díky tomu „Kotrbatka“ zapíše více do povědomí nejen místních, ale i náhodných pocestných.

Důvod jeho volby

Zvolila jsem si téma vnitřní hlas. Při výběru tématu bakalářské práce jsem zvolila vnitřní hlas, protože je mé dosavadní tvorbě nejbližší a doufala jsem, že mi dá co nejvíce svobody v konceptu i ve způsobu realizace.

Proces

Prvotní idea měla být pokračováním mého konceptu kmene Adeh, imaginárního a pohádkou opředěného výmyslu založené na sebereflexi mě samé. Adeh – Heda, jako přesmyčka, mythologie a svět, který jsem si vytvořila, jsem zasadila do míst mého rodiště a domova. Realizace jílových objektů se měla uskutečnit v prostorách již nefunkčního lomu Kotrbatá skála nedaleko obce Ostrov. Sousoší tří jílových hlav navzájem opřených o sebe mělo být jakýmsi prehistorickým modlitebním místem pro mnou stvořený kmen.

Začala jsem kreslit, skicovat, rozvíjet smyšlené mýty. Po určité době jsem přistoupila k pokusům s jílem, senem a pískem. Na hodinách technologie vznikaly amulety, votivní dary, sošky s tematikou hlav či bezhlavých figur. Některé práce jsem se pokusila vypálit v živém ohni, ve složené primitivní peci. Učila jsem se cestou pokus-omyl. Sama sebe jsem uzavřela do svých výmyslů.

A to bylo špatně.

Po nějaké době utopení se v Adehu, idey, které jsem se vehementně držela, i když na tom něco nesesedlo. Po určité době jsem začala zjišťovat, že celý koncept zní hluše, nepochopitelně, zbytečně. S místem, které miluji vůbec nesouvisel, vše postrádá jakýkoli smysl. Spojitost s Kotrbatou skálou byla nulová, bylo to, jakoby se dítě pokoušelo spojit dvě stavebnice do jedné. Bylo sebestředné nutit místu s vlastní historií něco cizího a neexistujícího, jen pro mé uspokojení. Nemělo to důvod ani efekt. Nezbyvalo nic jiného, než nechat kmen Adeh spát (věřím, že ho jednou probudím, až bude správný čas) a začít znova, úplně od začátku. Opustit Plzeň, přátele a vydat se trávit hodiny času v místě, které mi je blízké, ale vždy mě trochu děsilo.

Odjela jsem. Začala jsem trávit dny v Kotrbatce, jak místní Kotrbatou skálu přezdívací. Hodiny, dny, v dešti, ve sněhu, prolezla jsem každý kout, začala si uvědomovat, že místo, nyní již zarostlé nálety a křovím, dnes již zapomenuto, bylo důležité, a před lety poskytovalo možnost obživy nejednomu člověku z mé vesnice. A tím začalo mé hledání.

V kronikách jsem se dozvěděla více o historii místa, fungování, a našla všechny základní informace. Nic však nepodněcovalo ke zpracování. Začala jsem se tedy ptát starších obyvatel vsi až odkudsi přišel příběh, který se stal skoro před 100 lety. Tragédie zbloudilého kočáru, který se zřítíl do Kotrbaté skály.

Cíl práce

Příběh zříceného vozu mě oslovil hned od začátku. Zvláštní a nesmyslná příhoda. Tragédie v místě, které živilo nespočet lidí. Do Kotrbatky tehdy vedla úvozová cesta, jednosměrná. Sloužila k přepravě vytěženého kamene a dopravě kameníků. Jen jeden směr, jeden důvod, proč se po ní vydat. Proč se zde však objevil v noci kočár? Kočár, ne volský povoz, někdo jiný než kameníci ze vsi. Proč a kdo v něm jel jsem se nedozvěděla, ale je jisté, že zde o život přišli lidé a zahynuli koně. Kočár skončil roztržštěný na dně žulového lomu.

Tak se zrodil nápad připomenutí této tragédie, ale zároveň i způsob, jak dostat krásné, zapomenuté místo do povědomí lidí. Dnes již zatopený lom v místech, kam se měl vůz zřítit, uzavírá neprostupná, tmavá hladina. Napadlo mě tedy vytvořit plovoucí kruh jako parafrázi zjednodušeného kola od kočáru a zároveň jako symbol něčeho nekončícího. Stejně jako Kotrbatá skála je zde bez povšimnutí již více než století a lidský nezájem jí nebere nic z jejího tajemna ani krásy.

Historie místa

Ostrov

Ostrov jako takový s mou prací konkrétně nesouvisí, ale považuji za vhodné zmínit krátce jeho historii.

Vesnice Ostrov ležící ve Středočeském kraji, v okrese Příbram. První písemná zmínka je datována roku 1333 a traduje se, že ji založil řád benediktinů. Vesnice až do osmnáctého století spadala do majetku pánů z Březnice. Na místním vrchu zvaném Hůrka byly nalezeny úlomky a důkazy přítomnosti Keltů už před rokem 1333. Kraj plný lesů a bažin nebyl nikdy úplně vhodný k původní zemědělské činnosti, avšak se zde na povrchu nacházely žíly stříbrné a jiné. Tyto nerosty se zde těžily už v 50. až 70. letech šestnáctého století. Byly nalezeny i důkazy o rýžování zlata v místním potoce ale stopy rýžování byly zahlazeny při stavbě Záhorského rybníka a i ostatní pozůstatky byly zničeny při stavbě silnice. Plnohodnotné záznamy a mnohem více informací, se dochovalo v Kronice obce Ostrov a takzvané Beranově kronice, tam však vše začíná až kolem roku 1830.

Kotrbatá skála

Z výše zmíněné kroniky jsem též čerpala informace o těžbě kamene (žula, diorit) obce Ostrov a sousedního městečka Milín. Prameny popisují, že se zde začalo těžit nejprve v povrchových jámách směrem právě na Milín, nadále se práce rozšířily i na jihovýchod od Ostrova, kde se nachází i lom Kotrbatá skála.

Lom, který začal fungovat kolem let 1845-1846, těžila se zde žula a diorit. Nejvýznamnější osobou byl Jan Kotrbatý, který zde pracoval jako mistr a následně si s výrobky z místního kamene (patníky, dlažební kostky, schody, tzv. hrubé kamenické výrobky) založil živnost v Příbrami. Domníváme se, že právě po Janu Kotrbatém nese „Kotrbatka“, jak ji místní nazývají, své jméno. Lom prosperoval a práce pokračovaly stále více do hloubky. Některé zmínky hovoří až o 30 metrech hloubky. S první světovou válkou však všechna práce v lomu ustala a místo zůstává opuštěné a zarůstá čím dál víc.

Příběh, který mi byl inspirací

Příběh, který se dnes předává prakticky jen ústně, vypráví o tragédii. Na přelomu století se zde měl zřítit neznámý kočár. V noci sjel z cesty, která vedla do nedalekých Hořejan, najel na úvozovou cestu, která sloužila jako přístup do lomu. V této době byl areál udržovaný a nebyl tak problém projet jím až k průrvě, která v těch dobách mohla mít i přes 20 m hloubky. Volným pádem se tak zřítil z obrovské výšky rovnou do hlubin žulového lomu. Traduje se, že zde zahynuli minimálně dva lidé a koňské spřežení.

Proces tvorby

Idea

Inspirována touto tragédií jsem se rozhodla vytvořit instalaci na vodní hladině, která by měla symbolizovat kolo zříceného kočáru a zároveň kontrastovat s hranami kamenných bloků a kamennou stezkou s motivem kol a měsíců, která by měla připomínat nešťastnou cestu zbloudilého vozu.

Výběr materiálu

Stejně jako v mé předchozí tvorbě jsem chtěla zachovat určitou čistotu materiálu a ekologickou nezávadnost. Volba proto padla na kov a řezy do přítomných kamenů. Otázkou bylo, jak donutit kov plavat. S mým vedoucím práce doc. MgA. Benediktem Tolarem jsme pokusy a výpočty zjistili, že hliník disponuje lehkostí a esteticky ladí s exteriérem žulové masy. Do kruhu stočená, dutá trubka vyrobená z tenkostěnného hliníku za předpokladu uzavření vzduchu plave. Následovaly výpočty a pokusy kvůli zátěži pro ukotvení celé práce.

Realizace

Idea byla jasná, materiál též. Další otázkou byl průměr kola. Uskutečnila jsem pokusy s různě velkými maketami kol, vytvořenými z montážní pěny, které jsem pouštěla po hladině. Touto cestou jsem došla k rozměrům 180 - 190cm, které dobře zapadají a korespondují s vodní plochou a žulovým masivem. Tím začala cesta realizace. Díky prostorové a technologické náročnosti jsem se snažila, aby vše probíhalo co nejbližší mnou zvolené lokaci. Město Příbram se díky kovohutnické tradici ukázalo jako ideální lokalita pro hledání velice schopných a zručných řemeslníků.

Kolo, vytvořeno z hliníkové trubky, 2mm tlusté, 6m dlouhé, mi pomohli skroužit mistři učňovského oboru kovářství z Uměleckého učiliště Waldorfské školy. Tímto jim patří můj dík. Následně bylo zavařeno a spojeno panem Milanem Veselým, který i podle návrhů vytvořil na kruhu hliníková oka pro následující ukotvení. Po vytvoření kola, které na sobě má navařené oka pro ukotvení přišla na řadu otázka samotné kotvy, která bude fungovat jako zátěž na dně. Minimální váha břemene byla 13,5kg.

Stezka

Stezku, které tvoří vyřezané kameny, jsem nejdříve rozkreslila křídou, některé řezy jsou segmenty průměru, kopírující rozměry plovoucího kruhu. Následně jsem ji začala vyřezávat úhlovou brusku a diamantovými kotouči. Kvůli tomuto počínám jsme s mým otcem dopravili do Kotrbaté skály benzínovou centrálu. Záměrem nebylo narušit přirozený tvar ani vytvořit samostatný monument. Jde o střípky skládačky, drobečky, po kterých návštěvník dojde až nad vodní hladinu a uvidí pod hladinou vznášející se kruh.

Tyto značky jsem zanesla na sedmi místech, šest z nich tvoří milníky cesty ke kruhu, sedmý a jediný soliterní je velký kámen na protilehlém břehu. Jde o velký osamocený masiv, čnějící nad hladinou, směrem přímo k pod hladinou se vznášejícímu kolu. Plošky vybroušené v přirozeném lomu kamene by měly poskytnout odvážlivci, který se vydá na druhou stranu i přes obtížný terén, možnost odpočinku. Tyto plošky mohou poskytnout možnost odpočinku, posadit se a vnímat okolní prostředí z úplně jiného úhlu.

Kotvení kruhu

Tímto bych chtěla poděkovat Hugovi Davidu Wirthovi, Agátě Slámové a Danielovi Doležalovi za pomoc, obětavost a neuvěřitelné odhodlání, díky kterému se nám i za nepřízně počasí kotvení podařilo.

Kruh jsem se rozhodla umístit doprostřed vodní hladiny tak, aby zde byla možnost pohledu ze všech stran. K tomuto úkonu jsem zapůjčila laminátovou kanoi, kterou jsme přes pole dopravili pomocí dodávky. Stejným způsobem jsme na lokaci dopravili:

- benzínovou centrálu
- úvazový materiál
- chemickou kotvu
- bourací kladivo
- hliníkový kruh
- zahradní deštník
- horolezecká lana.

Do kotvícího kamene (cca 25kg -30kg) jsme aku bouracím kladivem vyvrtali díru, do které jsme následně chemickou kotvou zalili pozinkované, lešenářské oko. Po ztuhnutí chemické kotvy jsme na oko navlékli karabinu a následně kladku, která měla sloužit ke snadnější instalaci a manipulaci s kruhem. Nadále jsme na každé oko na kruhu navázali smyčku z ocelového lanka o síle 2mm, kterou jsme zasvorkovali na každém spoji třemi spojkami. Následně jsme všechny čtyři smyčky stáhli finálním úvazem s napojeným úvazovým lanem o délce 50 m. Konec kotevního lana jsme provlékli kladkou. Následně jsme celou takto připravenou kotvu naložili do kanoje, kterou pro jistotu navázali horolezeckým lanem jako pojistku. Uprostřed vodní plochy jsme shodili kámen, a tím ukotvili celý objekt, s možností regulace ponoru pomocí kladky. Jako pojistku jsem lano prodloužila dalšími třiceti metry lana, které jsem s připevnila svorkami na kotvící lano. Druhý konec lana, pevně uvázaný v požadované poloze vůči kruhu, jsem pevně přivázala k pařezu na vodním břehu a zbytek lana ukryla v dutině stromu.

Přínos díla v rámci lokace

Idea

Mým záměrem bylo vytvořit nenásilnou a nevtíravou připomínku historie místa a tragédie, která se zde stala. Doufala jsem, že mé dílo bude záminkou pro obyvatele mého rodiště, a možná i okolních vesnic, pro navštívení Kotrbatky, nebo jen může zaujmout náhodně kolemjdoucího turistu. Místo je pro mne od dětství fascinující a tajemné, ale stále krásné a bizarní svou polohou uprostřed polí. Chtěla jsem sdílet pocity, které vyvolá moment, když z obyčejného pole projdete pod záclonou dubového listí a před vámi se zrcadlí velká černá hladina.

Kotrbatka vs. místní

Bohužel má naivní idea se nedožila ani 24 hodin, natož aby mohla být realizována procházka se starousedlíky z mé vsi. V pondělí 25.4.2022 jsem dorazila na místo, kde jsem ani ne den předtím v dešti, zimě a potu umístila se svými přáteli hliníkové kolo. Hladina zela prázdnotou, lanka byla vytažena z úkrytu dutiny stromu, bezohledně poházená v trávě, metry lana, které měly být pod vodou, pod vznášejícím se kruhem, surově vytažena na břeh. Kolo je utopeno, zavřela se nad ním masa černé vody. Mám pocit, jakoby mi někdo dal pěstí do žaludku. Po chvíli si všímám, že pojistné lano je pryč, někdo ukradl 30 m lana, svorky a pevně utažené matky. Na břehu se uboze choulí konec lana vedoucího ke kruhu, zloději chtěli ukrást i to, možná chtěli odnést i kruh, nepovedlo se. Tak ho aspoň utopili, bezohledně zničili vše, co naše zimou prokřehlé prsty stvořily.

Zamyšlení autorky

Tři měsíce strávené v mrazu, dešti, slunci. Hodiny v osamění, momenty, kdy mi podklouzly nohy a já visela za ruku nad vodou s myšlenkou toho, že jestli spadnu, probořím tenkou krustu ledu, černá voda mne stáhne ke dnu a bunda s plnými kapsami náradí nasaje vodu a bude mým závažím. Stejně jako kočár, kterému tvořím památku. Zároveň jsem zažila mnoho krásných chvil plných slunce, rozkvétajících divokých petrklíčů a euforii po hodinách instalace s přáteli, když bylo hotovo. Strávila jsem na tomto místě hodiny a dny, investovala spoustu času, energie, peněz do něčeho, co bylo během pár chvil surově zničeno. Nechápu to. Má práce nikomu nepřekážela ani neublížovala. Přesto se v někom našlo tolik agrese a bezohlednosti, že mi nedal ani příležitost si svůj počin pořádně vyfotit.

Resumé

Inner voice

The topic of my bachelor thesis: „Inner voice” was an opportunity for realization in my place of birth. It is a reminder of the tragedy at the site of the former quarry. Every piece of my work is environmentally friendly. Just aluminium, steel and local stone. This work unites my greatest passions - art and history. I was very satisfied with the result. This work gave me the opportunity to work with new materials and landscapes. The idea was great but the realization was very difficult for me. The aim of the work was to make the forgotten place more visible to the inhabitants of my village. That's why I'm so sorry that someone destroyed the work...

Big thanks to Benedikt Tolar, supervisor of my bachelor thesis, and to my friends and family for support, good advice and help.

Seznam příloh

Příloha č. 1

Obr. č. 1-4.....16-19

Obr. č. 5-12.....20-27

Finální podoba kamenné stezky

Obr. č. 13-18.....28-30

Kruh,oka,detaily

Obr. č. 19-23.....31-33

Z procesu kotvení, vázání, instalace

Obr. č. 24-30.....34-36

Lokace před zásahem

Příloha č. 2

CD obsahující soubor Bakalářské práce

Obr. č. 1

Finální podoba instalace kruhu na hladině, foto Agáta Slámová

Obr. č. 2

Finální instalace kruhu pod hladinou, foto Agáta Slámová

Obr. č. 3

Práce kruhu s hladinou, foto Agáta Slámová

Obr. č. 4

Práce kruhu s hladinou v rámci celé plochy, foto Agáta Slámová

Obr. č. 5

Kámen č.1, foto vlastní

Obr. č. 6

Kámen č.2, foto vlastní

Obr. č. 7

Kámen č.3, foto vlastní

Obr. č. 8

Kámen č.4, foto vlastní

Obr. č. 9

Kámen č.5, foto vlastní

Obr. č. 10

Zastavení, foto vlastní

Obr. č. 11

Detail, foto vlastní

Obr. č. 12

Zastavení, možnost se posadit, foto vlastní

Obr. č. 13

Kruh, foto vlastní

Obr. č. 14

Oko a svár, detail, foto vlastní

Obr. č. 15

Oko, detail, foto vlastní

Obr. č. 16

Vrtání otvoru pro kotevní oko, foto vlastní

Obr. č. 17

Instalace na kanoi, foto Agáta Slámová

Obr. č. 18

Příprava instalace, foto Agáta Slámová

Obr. č. 19

Lokace před mým zásahem, foto vlastní

Obr. č. 20

Lokace před mým zásahem, foto vlastní

Obr. č. 21

Lokace před mým zásahem, foto vlastní

Seznam použitých zdrojů

a) Knižní literatura

Specific LandArt: Studio of Jiří Beránek, University of West Bohemia in Pilsen, 2015,
ISBN 9788026105626

Kronika obce Ostrov, František Beran, osobní písemné záznamy

Earthworks and Beyond, Contemporary Art in the Landscape, Abbeville Press Inc., U.S., 2006,
ISBN 9780789208811

b) Internetové zdroje

<https://www.ostrov-pb.cz/>

[https://cs.wikipedia.org/wiki/Ostrov_\(okres_P%C5%99%C3%ADbram\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Ostrov_(okres_P%C5%99%C3%ADbram))

<https://www.tochovice.cz/obec/horejany/historie/>

Věnováno památce profesora Jiřího Beránka